

Mimořádný archeologický objev – pohřby v sídlištních jámách z mladší doby kamenné

Na jaře letošního roku byly na soukromém pozemku v obci Ostrožská Lhota prováděny zemní práce spojené s pokládkou inženýrské sítě, sloužící pro technologii pro již vystavěný rodinný dům. Při mechanizovaném hloubení liniového výkopu došlo v několika místech k porušení pravěkého kulturního souvrství, přičemž došlo také k odkrytí lidských kosterních pozůstatků. Nález byl oznámen pracovníkům archeologického oddělení Slováckého muzea, kteří v průběhu července a srpna provedli v místě záchranný archeologický výzkum. Ten díky dobré komunikaci se stavebníkem proběhl tak, že časově ani prostorově neomezil stavbu a stavebníkovi nezpůsobil žádné vícenáklady ani časové zdržení stavby. Závěrečná fáze samotného výzkumu přinesla archeologům mimořádné překvapení.

Cílem výzkumu bylo nejenom vyzvednout zbývající části porušených koster, ale také prozkoumat charakter místa a zhodnotit jeho význam ve vztahu ke známé polykulturní sídlištní lokalitě, na jejímž okraji byl současný nález učiněn. Výsledky terénní části výzkumu předčily očekávání archeologů. Podařilo se zde odkrytí výjimečně dobře zachovalé pohřby lidí z doby středního neolitu uložených v sídlištních objektech.

Na dotčeném úseku zmiňovaného výkopu byla vyměřena sonda o rozměrech 10x5 m tak, aby svými proporcemi obsáhla co největší úsek zachycené kulturní vrstvy, a především všechny porušené kostrové hroby. Po mechanické skrývce ornice začali pracovníci muzea se systematickým prokopáváním kulturní vrstvy pravěkého stáří. Postupným odkrýváním tak archeologové odhalili jednotlivé nálezové situace ve sledu od mladších k těm starším. V horních úrovních kulturní vrstvy se projevovaly otisky sídlištních aktivit, mezi které řadíme otisky sloupových a kůlových konstrukcí, sídlištní jamky odpadního charakteru a další již těžko interpretovatelné prohlubně vyplněné zúrodněnými kulturními uloženinami. Samotné uloženiny pak obsahovaly mimořádné množství archeologického materiálu, který zahrnoval velké množství střepů keramických nádob zdobených liniemi, meandry, tzv. notovou výzdobou, dále nehtovými vrypy, objevily se také tuhované střepy s prsty promačkávanou lištou. Významné artefakty pak také představují ty fragmenty vyzvedávané keramiky, na nichž se nacházejí plastické prvky ve formě výčnělků, uch, ale také antropomorfních a zoomorfních prvků, například výčnělek ve tvaru ručičky či nožičky nebo výčnělek představující stylizovanou plastiku tuří lebky. Tyto prvky pak již nejsou jen praktickým či pouze dekorativním doplňkem keramických nádob, ale představují náhled do náboženských představ pravěkých obyvatel tohoto místa, stejně jako malá keramická paže pocházející zřejmě z kultovního předmětu – pravděpodobně sošky ženy původně držící v ruce model nádoby. Mezi další nálezy pak

řadíme vypálené omazy dřevohliněných staveb s otisky konstrukčních prvků, zvířecí, většinou tuří kosti, říční mušle a v neposlední řadě množství štípaných i broušených kamenných nástrojů. Z těch štípaných lze vyzdvihnout ostré čepelky, škrabadla, ale i drobné ústěpy a jádra, tedy odpad dokládající místní zpracování importované kamenné suroviny. Mezi broušenými nástroji dominují fragmenty zrotěrek, tedy ručních kamenných mlýnků na obilí. Pouhým okem špatně rozeznatelné, drobné a mikroskopické nálezy pak byly zajištěny díky odběru půdních vzorků určených k plavení.

Postupným snižováním terénu se začaly odhalovat ještě starší doklady lidské přítomnosti na tomto místě. Již na úrovni podloží se vyrýsoval velký podlouhlý plytký objekt nepravidelného půdorysu, který byl obklopen sestavou pravidelně rozmístěných sloupových jam. Ve výplni tohoto objektu se nacházela koncentrace zmiňovaných zrotěrek, proto lze usuzovat, že v době své existence plnil funkci hospodářské stavby zemědělského charakteru. Koncentrace velkých kusů vypálené mazanice s otisky dřev naznačují, že tato stavba se stěnami omazanými hlínou mohla zaniknout požárem.

Na úrovni podloží nebo těsně nad ním se pak pracovníkům muzea podařilo zachytit chybějící části dvou bagrem narušených lidských skeletů. V prvním případě šlo o kosti horní poloviny těla, které leželo na břiše obličejem otočeným k zemi, u druhého skeletu se jednalo o zbytek lebky dítěte, jehož kostru se podařilo z větší části dohledat na výsypce již v počáteční fázi výzkumu. Zklamáním byl pro archeology v danou chvíli fakt, že některé významné artefakty nalezené na výsypce v koncentraci s lidskými kostmi již není kvůli zásahu bagrem možné spojit se samotnými hroby a prohlásit tak dvě nalezené kamenné, z břidlice vybroušené sekery, štípané čepelky a mušli za jednoznačnou součást výbavy jednoho či druhého porušeného hrobu.

Ohromné překvapení však přišlo v závěrečné fázi výzkumu. Při odkrývání posledních míst v sondě, kde terén ještě nebyl odhalený až na samotné podloží, se podařilo zachytit dva další, tentokrát celé lidské skelety. Oba pohřbení jedinci byli uloženi ve skrčené poloze na levém boku, hlavou směřující zhruba k východu a obličejem hledícím k jihu. Iluzi těla uloženého ke spánku pak ještě podtrhuje zjištění, že obličejové těchto zemřelých byly úhledně podloženy jejich dlaněmi. V jednom případě se u skeletu nenacházely žádné milodary, druhý pohřbený byl na cestu na onen svět vybaven válečkem z vypálené hlíny a na jeho hrudi se stále nacházel několikanásobně provrtaný předmět vyrobený z mořské mušle, který mohl sloužit jako spínadlo oděvu či přívěšek. Zajímavostí zde je, že pro pohřbené nebyly vyhloubeny standardní hrobové jámy, ale že byli tito zemřelí uloženi do rozměrnějších sídlištních objektů. Jeden zemřelý byl zřejmě pouze pohozen, další dva skelety však nesou prvky dobového pohřebního ritu. Sledujeme zde tedy kombinaci různých pohřebních praktik v poměrně malém prostoru v prostředí pravěkého sídliště. Kosterní pozůstatky všech čtyř nalezených jedinců byly v terénu zdokumentovány a po vyzvednutí budou podrobeny antropologické analýze za účelem určení jejich pohlaví, přibližného biologického stáří, případných zhojených i nezhojených zranění a možná i příčiny smrti. Odebrané vzorky pak budou kromě dalších chemických analýz také datovány metodou měření rozpadu radioaktivního izotopu uhlíku ¹⁴C.

Díky typické výzdobě většiny fragmentů vyzvedávané keramiky lze téměř všechny doklady lidských aktivit doložených ve zkoumaném prostoru zařadit do mladší doby kamenné. Konkrétně je přisuzujeme lidu kultury s lineární keramikou, který pobýval v prostoru našeho regionu zhruba v rozmezí let 5500–5000 př. n. l. Do stejného období, na základě nálezového kontextu, charakteru pohřebních aktivit či prvků hrobové výbavy, zařazujeme také všechny zde pohřbené lidské jedince.

Při výzkumu se mezi vyzvedávanými artefakty objevilo také několik sporných fragmentů keramiky, které do zmiňovaného období nezařazujeme. Do kulturní vrstvy se však mohly dostat v rámci mladších sídlištních aktivit. Celá polní trať, na jejímž okraji se nachází i plocha současného výzkumu, je totiž známou polykulturní sídlištní lokalitou, kde lid kultury s lineární keramikou postupně vystřídaly skupiny lidí kultury s moravskou malovanou keramikou a kultury se zvoncovými poháry, osídlení je zde prokázáno také v období mladší až pozdní doby bronzové a ve starší době železné.

Sídlištní aktivity spojované s lidem kultury s lineární keramikou jsou v rámci zkoumané lokality známé z povrchových sběrů, ale i archeologických výzkumů, které byly na této trati v minulosti provedeny. Pohřební situace náležící do této kultury však byly na trati Brodské zkoumány vůbec poprvé. Pohřby na pravěkých sídlištních se v rámci našeho regionu objevují velmi vzácně, což podtrhuje unikátnost tohoto objevu, který má zásadní význam nejen pro poznání této lokality, ale také pro rozšíření obecného povědomí o aktivitách lidí mladší doby kamenné i v širším regionálním měřítku.

Bližší informace:

Bc. et Bc. Zdeněk Kuchař, archeolog

mobil: +420 732 745 848

e-mail: zdenek.kuchar@slovackemuzeum.cz

www.slovackemuzeum.cz, www.facebook.com/slovackemuzeum